

УДК 343.98

М. В. Даньшин**ПРО ОБ'ЄКТ І ПРЕДМЕТ
КРИМІНАЛІСТИКИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗКИ
З ІНШИМИ ЮРИДИЧНИМИ НАУКАМИ**

Анотація. Розглянуто тенденції криміналістики в сучасних умовах та вплив на її розвиток різних чинників. Наголошено, що стратегічним вектором розвитку криміналістичної науки є, з одного боку, встановлення чітких меж криміналістики у системі сучасного наукового знання, а з іншого – визначення інтегративних зв'язків з іншими юридичними науками. Автором проаналізована проблематика взаємопроникнення криміналістики і окремих юридичних наук на тлі уточнення визначення предмету криміналістики та його співвідношення з предметами інших юридичних наук у площині визначення спільного об'єкту дослідження цих наук.

Ключові слова: об'єкт дослідження, предмет дослідження, закономірності механізму злочинів, закономірності розслідування злочинів, інтегративні зв'язки.

Аннотация. Рассмотрены тенденции криминалистики в современных условиях и воздействие на ее развитие различных факторов. Обращено внимание на тот факт, что сейчас стратегическим вектором развития криминалистической науки является, с одной стороны, установление четких границ криминалистики в системе современного научного знания, с другой – определение интегративных связей с иными юридическими науками. Автором проанализирована проблематика взаимопроникновения криминалистики и отдельных юридических наук на базе уточнения определения предмета криминалистики и его соотношения с предметами иных юридических наук в сфере определения общего объекта исследования этих наук.

Ключевые слова: объект исследования, предмет исследования, закономерности механизма преступлений, закономерности расследования преступлений, интегративные связи.

Abstract. The tendencies of criminalistics in the present conditions and its impact on the development of a variety of factors are considered. Attention is drawn to the fact that now the strategic vector of development of forensic science is, on the one hand, the establishment of clear boundaries of criminalistics in the system of modern scientific knowledge, on the other - the definition of integrative relations with other legal sciences. The author analyzes the problems of the interpenetration of forensic sciences and a separated legal sciences on the basis of the definition of the subject of criminalistics and its relationship to other objects of law in determining the overall object of the study of the sciences.

Keywords: research object, the object of the study, the mechanism of crime patterns, patterns of crime investigation, integrative communication.

Криміналістика традиційно знаходиться на передових позиціях протидії злочинності. У цій науці акумулюються нові продукти світової наукової думки, які потрібно використовувати при розслідуванні та розкритті злочинів. Через наукові доробки криміналістики удосконалюються прийоми та засоби роботи з доказовою інформацією, саме вона надає поштовх для переосмислення новітніх ідей та досягнень будь-якого наукового уявлення з метою їх використання у правоохоронній

та судовій діяльності. Криміналістика сьогодні повинна швидко реагувати на всі виклики практики розкриття і розслідування злочинів з урахуванням сучасних реалій українського соціуму.

Майбутнє криміналістики як науки, що здатна адекватно протистояти злочинності, буде забезпечено її спроможністю зберегти таку свою якість як можливість сприймати будь-яку «продукцію» тієї чи іншої науки з метою впровадження її в практику, навіть нетрадиційну і не загально визнану сьогодні (наприклад, останні розробки в галузі обчислювальної техніки, генної інженерії, використання поліграфа, фоноскопії та ін.). Саме ця обставина і була ключовою свого часу при визначенні нової науки, яку Ганс Гросс назвав «Криміналістика». У свій час основоположник криміналістики Ганс Гросс зазначав, що криміналістика починається там, де закінчується кримінальне право. Якщо кримінальне право визначає злочинні діяння і покарання за них, то криміналістика відповідає на запитання як досліджувати способи злочинів, як їх розкривати, які мали місце мотиви, цілі злочину та інше [1, с. VII].

У наш час, наука криміналістика для того, що б не зайти в безплідне теоретизування, уникнути процесів «самомилування», що взагалі властиво сформованим наукам, – повинна «не ховатися» від свого призначення в зайвому нагромадженні теоретичних концепцій, що призведе до появи «фантомів» науки і зниження її соціальної ролі. Такі тенденції до саморозвитку криміналістики обумовляють її поступову заміну на більш зорієнтовані і багатофункціональні нові науки. Певним вектором у цьому напрямку є дедалі більш зростаюча роль теорії оперативно-розшукової діяльності, яка в забезпеченні протидії злочинності в Україні та в умовах нового КПК України лише зміцнює своє основне функціональне призначення.

Прийняття нового КПК в Україні стало певним стимулом для зближення криміналістичної теорії та практики протидії злочинності. Нові правові реалії, в яких зараз функціонує криміналістика, допоможуть усунути роз'єднаність окремих криміналістичних теоретичних положень і додасть їм нової практичної спрямованості. І в цьому випадку криміналістика, уніфікуючи їх стосовно прагматичних цілей свого призначення, дасть належну відповідь у вирішенні проблемних питань протидії злочинності.

Відповіді на питання, які зараз принципово постали в сучасній практиці протидії злочинності у зв'язку з докорінними змінами кримінально-процесуального законодавства України вимагають від наук кримінального процесу та криміналістики вже зараз, з одного боку, підготовку і внесення уточнень і доповнень до окремих статей КПК України, а з іншого – накопичення практичного досвіду застосування нових положень та його осмислення. У цьому зв'язку завданнями криміналістики на сучасному етапі є вдосконалення своєї теорії в змінених умовах правового регулювання, а також розробка практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення ефективності розкриття злочинів, згідно з новими нормами кримінально-процесуального законодавства України.

Зміна кримінально-процесуального законодавства України та сучасні потреби практики протидії злочинності вимагають серйозного переосмислення окремих

концептуальних положень криміналістичної теорії з метою недопущення ігнорування криміналістикою нагальних запитів практичної діяльності та підміни її справжнього соціального призначення непритаманними для неї функціями та завданнями.

У цьому аспекті стратегічним вектором розвитку криміналістичної науки є, з одного боку, встановлення чітких меж криміналістики у системі сучасного наукового знання, а з іншого – визначення зв'язків з іншими галузями знань. Концентрація зусиль учених-криміналістів на цій проблематиці позитивно вплине на правильне осмислення завдань сьогодення, що висуває соціум перед криміналістикою, та у майбутньому стане запорукою розробки новітніх концепцій, які стануть теоретичним фундаментом діяльності правоохоронних органів у протидії злочинності.

Предмет криміналістики та її зв'язки з іншими юридичними науками завжди були актуальною проблемою у монографічних дослідженнях вчених [2; 3]. Взагалі актуальність проблематики щодо місця криміналістики у системі наукового знання в умовах динамічної трансформації законодавства і сучасного наукового знання, обумовлена як появою нових юридичних наук та зміною предметних меж існуючих, так і процесами професіоналізації злочинності й мінливістю її форм. Вирішення низки проблемних питань у цьому аспекті допоможе зняти напруженість у гострих дискусіях, а також розбіжність, двозначність і розрізненість в обґрунтуванні поглядів і думок учених-криміналістів щодо природи і предмета криміналістики, її системи та сучасного функціонального навантаження з боку соціуму.

На сьогодні спостерігається тенденція розширення сфери застосування криміналістики і, відповідно, предмету її досліджень. Зокрема, з'явилися праці, в яких вказується на необхідність розробки криміналістичних рекомендацій щодо тактики і методики підтримання державного обвинувачення у суді [4, с. 7]. Відповідно, виділяється й сфера адвокатської діяльності, в якій завдання захисту також вирішуються за допомогою криміналістичних засобів [5]. Таке розширення предметної сфери криміналістики дає підстави для припущень з боку окремих вчених про поступову руйнацію даної науки [6, с. 64–69]. Все це свідчить про існуючу нечіткість і дискусійність окреслення предмету криміналістики та визначення її міжпредметних зв'язків з іншими юридичними науками. Визначення можливих шляхів вирішення цієї проблематики і складає мету даної статті.

На наш погляд, уточнення визначення предмету криміналістики та його співвідношення з предметами інших юридичних наук, зокрема, наук кримінально-правового циклу, знаходиться у площині визначення спільного об'єкту цих наук.

Так, в сучасній гносеології прийнято розрізняти об'єкт і предмет пізнання. *Об'єкт дослідження* в теорії пізнання – це те, що протистоїть суб'єкту в його пізнавальній діяльності. Тобто це оточуюча дійсність (якась її частина), з якою дослідник має справу. *Предмет дослідження* – це та сторона, той аспект за яким дослідник пізнає цілісний об'єкт, виділяючи при цьому головні, найбільш суттєві (з точки зору дослідника) ознаки об'єкта. Таким чином, один і той же об'єкт може бути предметом різних наук. Цим обумовлюється єдність і диференціація таких наук, які мають спільний об'єкт дослідження. Б.М. Кедров відзначав, що предметом

тієї чи іншої науки є не окреме матеріальне утворення чи форма руху, а його абстрактно виділена сторона, яка ніколи не існує в самостійному вигляді відокремлено від інших його сторін [7, с. 78]. Тобто кожна наука абстрагує свій предмет, вириваючи його із взаємозв'язку з предметами інших наук. Цілісна ж уява про певний об'єкт може бути сформована тільки при поєднанні знань, накопичених в різних науках.

Вважаємо за доцільне, на основі аналізу історичної трансформації уявлень про предмет і завдання криміналістики, зробити певний висновок про те, що її об'єктом дослідження є певні види людської діяльності, як частини оточуючої дійсності. До таких видів людської діяльності, перш за все, потрібно віднести діяльність, спрямовану на виявлення, розслідування і попередження злочинів (діяльність слідчого). Маючи своїм завданням озброєння слідчого науковими знаннями про засоби, прийоми і методи роботи зі слідами злочину (майбутніми доказами), криміналістика повинна досліджувати саме цю діяльність слідчого.

Але маючи своїм об'єктом діяльність слідчого, криміналістика не могла уникнути дослідження й іншого виду людської діяльності, а саме, діяльності злочинців (злочинної діяльності). Ще Г. Гросс у своїх працях проводив ідею необхідності одержання слідчим саме криміналістичних знань про злочинну діяльність різних видів. Він вважав, що слідчий для успішного виконання своєї роботи повинен володіти особливими знаннями щодо вчинення злочинів (типологічні риси злочинів, особливості злочинних прийомів тощо). Зокрема, ним досить детально описувався механізм заподіяння тілесних ушкоджень, вчинення крадіжок різних видів, шахрайства тощо [1, с. 757–1026]. Тим самим стверджувалося правило, що не можна пізнати діяльність з розслідування злочинів, не вивчивши той об'єкт, на який вона спрямована.

Злочинна діяльність, як специфічний (негативний) різновид людської діяльності, у криміналістиці знайшов відображення у вигляді вчення про механізм вчинення злочину [8], а також у вигляді криміналістичних характеристик злочинів окремих видів в методиках їх розслідування. Існує точка зору, відповідно до якої криміналістика повинна вивчати злочинну діяльність значно ширше розуміння механізму вчинення злочину. Так, Н.С. Карпов виділяє напрямки криміналістичного вивчення злочинної діяльності, які стосуються організації злочинних співтовариств, організації розподілу функціональних обов'язків їх членів, «навчання кадрів», їх контррозвідувальної діяльності з метою протидії правоохоронним органам та ін. [9, с. 41–43]. Безумовно, така інформація є необхідною для належної організації діяльності правоохоронних органів.

Таким чином об'єкт криміналістики складають два взаємопов'язані види людської діяльності (негативної і позитивної) – «злочинна діяльність – діяльність з виявлення, розслідування і попередження злочинів». Відповідно до структури об'єкту криміналістики визначається і предмет її дослідження. В сучасних наукових працях, як правило, констатується (з певними редакційними особливостями), що в предмет криміналістики входять дві групи закономірностей: 1) закономірності механізму вчинення злочинів та їх відображення у навколишньому середовищі; 2) закономірності, що проявляються в діяльності з розкриття і попередження злочинів. Названі

закономірності слугують основою для розробки рекомендацій щодо засобів, способів і методів збирання, оцінки і використання доказів. Але з огляду на те, що предмет кожної науки є тільки частиною, абстрактно виділеною стороною певного об'єкту, яка ніколи не існує в самостійному вигляді відокремлено від інших його сторін, важливо враховувати й інші сторони даного об'єкту. Іншими словами, потрібно враховувати зв'язки криміналістики з іншими юридичними науками, з якими пов'язується її виникнення, існування і розвиток.

Зважаючи на те, що криміналістика виникла, за твердженням Г. Гросса, як допоміжна наука до кримінального права і кримінального процесу [1, с. IX–XI], очевидно, що потрібне визначення зв'язків саме з цими науками. Але у дійсний час поряд з названими науками виникли і розвиваються й інші юридичні науки, які загалом можна визначити як науки кримінально-правового циклу. До них можуть бути віднесені кримінальне право, кримінально-виконавче право, кримінологія, кримінальний процес, криміналістика, теорія оперативно-розшукової діяльності. Науки кримінально-правового циклу мають спільний об'єкт дослідження, який з урахуванням їх різного рівня абстрагування може бути визначений як двочленний об'єкт, який складається з взаємопов'язаних видів діяльності – *«злочинність – протидія злочинності»*.

Кримінальне право вивчає першу частину названого об'єкту (*злочинність*) з точки зору нормативного визначення злочинами певних діянь, які є суспільно-небезпечними, їх ознак, що знаходить відображення в понятті складу злочину. На наш погляд, даною наукою досліджується і друга частина об'єкту (*протидія злочинності*), наслідком чого є нормативне визначення видів і міри покарань за вчинення злочинів різних видів. Зв'язок кримінального права і криміналістики обумовлюється тим, що ці науки спільно вивчають злочинність, хоча і під різними кутами зору. Кримінально-правові положення і поняття («суб'єкт злочину», «склад злочину», «спосіб злочину», «співучасть у злочині» та інші) є вихідними при формуванні криміналістичних характеристик злочинів окремих видів для розроблення відповідних методик розслідування. Також кримінально-правові норми і відповідні теоретичні положення використовуються при формулюванні багатьох теоретичних положень і рекомендацій криміналістичної тактики (наприклад, тактичних прийомів допиту підозрюваного, свідків, потерпілих). Таким чином, особливо важливе значення для криміналістики мають її зв'язки з наукою кримінального права.

Досліджуючи норми кримінального закону, відповідні їм кримінально-правові відносини, злочини як винно вчинені суспільно небезпечні діяння, заходи протидії злочинності та інші найважливіші елементи кримінальної відповідальності, наука кримінального права не лише вирішує власні завдання, але й слугує методологічною основою для всіх юридичних наукових знань кримінального циклу. Тут є доречним зауваження з цього приводу В.Ю. Шепітька, який пише, що «... кримінальний закон встановлює відповідальність за вчинення різних діянь, викриття яких можливе лише за допомогою прийомів, засобів і методів криміналістики (проблема криміналізації та декриміналізації діянь). Розробка та реалізація окремих криміналістичних методик

показує дієвість норми кримінального закону або, навпаки, що вона є «мертвою», непрацюючою» [10, с. 46].

Кримінально-виконавче право досліджує другу частину спільного об'єкту (*протидія злочинності*) з точки зору нормативного визначення умов і порядку відбування призначеного судом кримінального покарання. Завдання даної галузі права (і, відповідної науки) полягає у створенні таких умов (режиму) відбування покарання, які б найефективніше сприяли досягненню мети кримінального покарання - загальній та окремій превенції злочинності [11, с. 35–40]. Уявляється, що зв'язок криміналістики з кримінально-виконавчим правом, також як і з кримінальним правом, проявляється у використанні її нормативних положень і теоретичних розробок при формуванні рекомендацій щодо тактичних прийомів допиту, а також профілактичної діяльності слідчого.

Криминологія є комплексною юридико-соціологічною наукою [12, с. 6], яка вивчає *злочинність* як соціальне явище з метою визначення детермінуючих її факторів. Криминологія досліджує і другу частину спільного об'єкту (*протидія злочинності*), оскільки її завдання саме і полягає у розробленні заходів стримування злочинності. Зв'язок криміналістики з криминологією проявляється у використанні криминологічних теоретичних положень в межах окремих методик розслідування, в яких формулюються криміналістичні рекомендації щодо здійснення профілактичних дій на досудовому слідстві і судовому провадженні. Уявляється, що є всі підстави для визначення окремої криміналістичної теорії «Криміналістична профілактика» як результату інтеграції двох наук.

Виходячи з такого розуміння криминологічної науки, не зовсім правильним уявляється аналіз проблематики встановлення зв'язків криміналістики з криминологією, запропонований І.О. Возгріним, який розглядає криминологію як суто соціологічну дисципліну [13, с. 130–132]. На нашу думку, російський дослідник, підкреслюючи той факт, що криміналістика – «спеціальна, комплексна, інтегральна юридична наука» [13, с. 104], не «вихопив» найголовнішу ланку в ланцюжку взаємозв'язку криміналістики і криминології – їх *комплексність*. Саме ця їх комплексна природа, що являє собою певний сплав юридичної та інших наук, який протидіє злочинності, є головним зближуючим чинником на сучасному етапі розвитку двох цих наук. Більше того, ми можемо впевнено говорити, що їх природа не тільки зближує їх (підпорядкована вирішенню одного соціального завдання), але й призводить до певної залежності однієї від іншої. Так, якщо, наприклад, мета і завдання криминології будуть змінені, тобто дослідження питань щодо особи злочинця, детермінанти злочинної поведінки, соціально-нормативний вплив на злочинність з метою її стримування та ін. стануть для неї другорядними, то негайно зміниться і криміналістика. Їй або якійсь іншій науці доведеться брати на себе зобов'язання з наукової розробки зазначеного комплексу питань, що неминуче позначиться на системі кримінально-правових наук. У підсумку це призведе до усунення із системи криминології, а, можливо, буде причиною привнесення туди нової науки, яка стане, у свою чергу, розробляти програми протидії чи стримування злочинності на

загальнодержавному рівні, які охоплюватимуть теоретичні моделі нормативно-правових актів.

Буде справедливим відзначити, що на світовому рівні кримінологія не має загально визнаного змісту і є досить різнобарвним уявленням різних наукових поглядів на злочинність і заходи протидії їй [14, с. 12–13].

Наука кримінального процесу зосереджує основну увагу на другій частині спільного об'єкту дослідження (*протидія злочинності*). В цій частині кримінальний процес найтісніше стикається з криміналістикою, розробляючи процедурні питання розкриття злочинів. Як і у випадку з кримінальним правом, криміналістика виконує допоміжну роль – її рекомендації ґрунтуються на процесуальних положеннях і фактично спрямовані на реалізацію процесуальних приписів. Кримінально-процесуальна наука визначає статус учасників кримінального процесу, порядок проведення слідчих дій і, відповідно, межі застосування тактичних прийомів, науково-технічних засобів, методичних рекомендацій. З іншого боку, потрібно зазначити, що неодноразово розроблювані у криміналістиці положення і рекомендації відтворювалися у статтях кримінально-процесуального законодавства, перетворюючись у його приписи. Наприклад, криміналістичні рекомендації щодо використання при розслідуванні злочинів такого методу пізнання як експеримент сприяли появі в кримінально-процесуальних кодексах такої слідчої дії як слідчий експеримент. Тому, на наш погляд, для науки кримінального процесу і криміналістики спільними є низка теоретичних положень, наприклад, теорія судових доказів, вчення про слідчі дії та деякі інші, що є проявом інтеграції цих юридичних наук.

На нашу думку, зв'язок криміналістики з наукою кримінального процесу не закінчується певним збігом їх об'єктів і наявністю у них самостійних предметів. У цьому зв'язку є актуальним інше зауваження І.О. Возгріна, який пише, що «... наука кримінального процесу вивчає такі проблеми, що нерідко є базовими положеннями для розробки криміналістичних технічних засобів, тактичних прийомів і методичних рекомендацій, що дозволяє говорити про їх методологічне значенні для криміналістики. І криміналістика, формулюючи свої висновки про організацію слідчої діяльності; попередження, розкриття та розслідування злочинів; розшук і викриття осіб, які вчинили злочин, і про інші подібні складні проблеми, в свою чергу впливає на розвиток науки кримінального процесу» [13, с. 116].

Ми також солідарні з Є.В. Смахтіним, який, аналізуючи проблему співвідношення криміналістики з кримінальним і кримінально-процесуальним правом, зазначив, що зневажливе ставлення до рекомендацій криміналістики обов'язково так чи інакше приведе до порушення порядку або принципів кримінального судочинства. Ця обставина, у свою чергу, свідчить також про нерозривний зв'язок криміналістики з іншими правовими науками, зокрема, з кримінально-процесуальним правом. У свою чергу, співвідношення криміналістики з кримінальним і кримінально-процесуальним правом виявляється, з одного боку, в тому, що численні положення криміналістики сприймаються законодавцем і отримують правову регламентацію. З іншого боку, основою для розробки відповідної криміналістичної тактики слідчих дій та методики

розслідування злочинів є процесуальна регламентація діяльності учасників кримінального процесу і кримінально-правова характеристика злочинів, на базі яких ґрунтується, у свою чергу, така специфічна криміналістична категорія як криміналістична характеристика злочинів [3, с. 117–118].

Саме у зв'язку із зазначеними вище обставинами існує думка, що криміналістика зародилася в надрах кримінально-процесуальної (материнської) науки. Тому вона тісно пов'язана з теорією доказів і цим визначається її призначення, коло закономірностей, що входять до її предмета. Однак зараз дедалі активніше визначається й інша позиція, яка вказує, що змістовній стороні слідчої діяльності не могла передувати формальна її сторона, що містить ті чи інші заборони чи обмеження. Спочатку поступово сформувалися слідознавчі та інші криміналістичні прийоми, а вже потім законодавець наділив їх процесуальною формою. Кримінальний процес пропонує нормативні моделі, встановлює певні межі, але не розкриває того, як це потрібно робити. Процес передбачає найбільш загальну форму, якісь абстракції. Тоді як криміналістика – наповнює їх необхідним змістом [15, с. 116]. Так, з цього приводу В.Ю. Шепітько зазначає, що «криміналістика враховує положення процесуальної теорії і в той самий час сприяє її розвитку, удосконаленню. Криміналістичні рекомендації сприяють оптимізації розслідування і судового розгляду і в низці випадків можуть чинити відповідний вплив на закон, сприяти його зміні. Саме криміналістичні рекомендації стимулювали виникнення нових слідчих дій (перевірки показань на місці, слідчого експерименту, зняття інформації з каналів зв'язку), визначення їх оптимальної процесуальної процедури. У цьому випадку криміналістичні рекомендації набували нового «статусу» – ставали нормою закону. Завдяки криміналістиці нові науково-технічні засоби і методи виявлення, фіксації і дослідження доказів знайшли своє закріплення в кримінально-процесуальному законодавстві (наприклад, використання відеозйомки, звукозапису тощо). Або інший приклад, використання відео-конференц-зв'язку...» [10, с. 45]. Зі свого боку ми повністю поділяємо цю думку.

Теорія оперативно-розшукової діяльності, як уявляється, маючи спільний з криміналістикою об'єкт, до того ж має й спільний предмет дослідження. Його основу, як вже зазначалося, складають дві групи закономірностей: 1) закономірності механізму вчинення злочинів та їх відображення у навколишньому середовищі; 2) закономірності, що проявляються в діяльності з розкриття і попередження злочинів. На наш погляд, це знаходить підтвердження у новому Кримінальному процесуальному кодексі України, де для визначення способів отримання доказів використовуються терміни «слідчі (розшукові) дії» та «негласні слідчі (розшукові) дії».

Розмежувальну лінію між названими науками можна було б провести за характером їх «продукції» – рекомендованих засобів і прийомів, які використовуються для розкриття злочинів. Якщо криміналістика зорієнтована на розроблення рекомендацій щодо застосування засобів і прийомів при проведенні слідчих (розшукових) дій, результати яких мають значення доказів, то теорія ОРД акцентує увагу на негласному використанні засобів і прийомів, які надають відомості, що, як

правило, не мають значення доказів, але створюють сприятливі умови для їх отримання. Можливим у цьому питанні є й «суб'єктний» підхід – якщо криміналістика для вирішення певних завдань орієнтує свої рекомендації на слідчого, то ОРД свої рекомендації адресує працівникові оперативного підрозділу.

Підводячи підсумок викладеному, зазначимо, що кримінальне право, кримінально-виконавче право, кримінальний процес, кримінологія, криміналістика і теорія оперативно-розшукової діяльності є самостійними галузями наукових знань. Але усі вони науки кримінально-правового циклу та взаємопов'язані між собою – це проявляється у вивченні одних об'єктів пізнання, проте у різних аспектах. Вважаємо за потрібне у цьому зв'язку вичленувати відомості, які відносяться саме до предмета криміналістики шляхом вказівки на її функції, що є необхідним критерієм для відповіді на запитання щодо необхідності розмежування криміналістики з іншими галузями наукового знання. Наявність у криміналістики спільного з юридичними науками кримінально-правового циклу об'єкту вивчення обумовлює її інтеграцію з цими науками. У той же час, вириваючи свій предмет із взаємозв'язку з предметами інших наук, криміналістика має можливість проведення більш глибоких досліджень відповідно до своїх задач. Об'єднання ж знань, накопичених в науках кримінально-правового циклу, дозволяє сформулювати цілісну уяву про специфічний об'єкт, яким є соціальна реальність «злочинність – протидія злочинності».

Таким чином, зв'язок криміналістики і кримінального права визначається тим, що ці науки мають спільний об'єкт вивчення, яким виступає злочинна діяльність. При цьому пріоритетність належить кримінальному праву, оскільки саме там формується поняття злочину взагалі і поняття злочинів окремих видів. Принципово важливою для криміналістики є кримінально-правові категорії «склад злочину», «спосіб злочину», «співучасть у злочині» та інші, які є визначальними для багатьох теоретичних положень криміналістики.

Зв'язок криміналістики і кримінального процесу також визначається тим, що ці дві науки мають спільний об'єкт вивчення, яким виступає діяльність щодо розслідування злочинів. Як і у випадку з кримінальним правом, криміналістика виконує підпорядковану функцію – її рекомендації ґрунтуються на процесуальних положеннях і фактично спрямовані на реалізацію процесуальних приписів. Кримінально-процесуальна наука визначає статус учасників кримінального процесу, порядок проведення слідчих дій і, відповідно, межі застосування тактичних прийомів, науково-технічних засобів, методичних рекомендацій. З іншого боку, сформульовані криміналістичні положення і рекомендації неодноразово відтворювалися у статтях кримінально-процесуального законодавства, перетворюючись у його приписи.

Зв'язок криміналістики і кримінології також ґрунтується на спільній частині об'єкта вивчення, якою є злочинна діяльність. Кримінологія вивчає злочинну діяльність з точки зору її детермінації певними факторами (причини і умови, що сприяють злочинності) і має завданням розробку рекомендацій щодо усунення або нейтралізації цих факторів. Оскільки кримінологічні положення і рекомендації

реалізуються в діяльності з розслідування злочинів, предметні області кримінології і криміналістики перетинаються.

Криміналістика, у свою чергу, виступає теоретичним фундаментом для формування положень і рекомендацій *теорії оперативно-розшукової діяльності*. Ці науки співвідносяться як однотипові за суттю реалізації соціального функціонального навантаження, однак реалізація яких здійснюється різними засобами.

Зв'язок криміналістики з наукою кримінально-виконавчого права, на наш погляд, є продовженням її зв'язків з кримінологією у частині усунення детермінуючих факторів злочинності, які існують в особі злочинця (засудженого).

Література

1. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики / Г. Гросс. – Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г. – М. : ЛексЭст, 2002. – 1088 с.;
2. Матусовский Г.А. Криминалістика в системі наукових знань / Г.А. Матусовский. – Х. : Вища школа, 1976. – 113 с.;
3. Смахтин Е.В. Криминалістика : соотношения с уголовным и уголовно-процессуальным правом: монография / под общ. ред. А.С. Подшибякина. – М. : Юрлитинформ, 2009. – 232 с.;
4. Когутич І.І. Методика підтримання прокурором державного обвинувачення у суді: навчальний посібник / І.І. Когутич. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – 384 с.;
5. Баев О.Я. Криминалістическая адвокатология как подсистема науки криминалистики / О.Я. Баев // Профессиональная деятельность адвоката как объект криминалистического исследования. – Екатеринбург, 2002. – 150 с.;
6. Подшибякин А.С. О сущности и предмете криминалистики и основных направлениях ее разрушения / А.С. Подшибякин // Криминалістика в системі правоприменения: Матеріали конф. Москва, МГУ имени М.В.Ломоносова, 27–28 октября 2008 г. – М.: МАКС Пресс, 2008. – С. 64–69.;
7. Кедров Б.М. Предмет и взаимосвязь естественных наук / Б.М. Кедров. – М.: Наука, 1967. – 436 с.;
8. Кустов А.М. Теоретические основы криминалистического учения о механизме преступления / А.М. Кустов. – М.: Акад. МВД России 1997. – 228 с.;
9. Карпов Н.С. Злочинна діяльність: монографія / Н.С. Карпов. – К.: Вид-во Семенко С., 2004. – 310 с.;
10. Шепитько В.Ю. Криминалістика XXI века : предмет познания, задачи и тенденции в новых условиях / В.Ю. Шепитько // Современное состояние и развитие криминалистики : сб. науч. тр. / под. ред. Н.П. Яблокова и В.Ю. Шепитько. – Х. : Апостиль, 2012. – С. 41–54.;
11. Кримінально-виконавче право України: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів / В.М. Трубников [та ін.]; за ред. В.М. Трубникова. – Х. : Право, 2001. – 276 с.;
12. Даньшин И.Н. Общетеоретические проблемы криминалогии: монографія / И.Н. Даньшин. – Х. : Прапор, 2005. – 224 с.;
13. Возгрин И.А. Введение в криминалистику : история, основы теории, библиография / И.А. Возгрин. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003. – 475 с.;
14. Кримінологія: учеб. пособ. для студ. вузов, обуч. по спец. «Юриспруденция» / С.И. Курганов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2010. – 183 с.;
15. Ищенко Е. П. О месте и роли криминалистики в современной системе уголовно-правовых наук / Е.П. Ищенко // Криминалість первопечатный. – 2010. – № 1. – С. 8–12.